

Szőnyi István (1894-1960)

Anya a kislányával, 1944

Tempera, vászon, 100x70 cm
Jelezve jobbra lent: Szőnyi I. 1944

Kikiáltási ár: 6 000 000 Ft/23 077 EUR

Eredeti vakrámán, a ráragasztott cédulán a művész kézírásával: *"Anya leányával"* Tempera, Magántulajdon, Szőnyi István VIII. Baross u. 21., másik cédulán írógéppel: Szőnyi István: *Any a kislányával*, tul.: Triznya József I. Attila u. 75. A vakkeretre felszögezzett képcéculán tussal: *Any a leányával* 1944, Zebegény.

Proveniencia:

- A művész, majd az 1960-as évektől Triznya József és örökösének a tulajdonában.

Kiálltva:

- Szőnyi István emlékkiállítás. Vigadó Galéria, 1984. július–augusztus, katalógus: szám nélkül
- Szőnyi István 1894-1960. Szentendrei Képtár, 1994. július, katalógus: 37.

Kiálltva és reprodukálva:

- Szőnyi István gyűjteményes kiállítása. Ernst Múzeum, 1954. május–június, katalógus: 22. kép
- Stephan Szőnyi. Malerei-Graphik. Staatliche Museen zu Berlin, 1963. augusztus–október, katalógus: 62.
- Szőnyi István emlékkiállítás. Magyar Nemzeti Galéria, 1963. december–1964. március, katalógus: 69.
- A visszavonultság világi. Család és anyaság Szőnyi István művészetében. Szőnyi István Emlékmúzeum, Zebegény, 2004. július–október, katalógus: 16.

Reprodukálva:

- Pataky, Dénes: Etienne Szőnyi. Acta Historiae Artium VII/1-2. Budapest, 1960. 131. 17. kép
- Genthon, István: István Szőnyi. Welt der Kunst. Henschelverlag, Berlin, 1964. 43.
- Pataky Dénes: Szőnyi. Corvina Kiadó, Budapest, 1971. 21. kép
- Magyar művészet 1919-1945 II. (Szerkesztette: Kontha Sándor) Akadémiai Kiadó, Budapest, 1985. 521. 1041. kép
- Szőnyi István 1894-1960. (Katalógus) Szőnyi István Alapítvány, Zebegény, 1994. 77.

A család Szőnyi festészetében

„Az én képeimnek témája az a két dolog a világon, amihez a legerősebb szálakkal vagyok hozzáfűzve: Zebegény és a családom” – vallotta a mester évtizedekkel később visszaemlékezéseiben (Tóbiás 1982. 28.) Szőnyi István festészetében már az 1920-as évek elejétől hangsúlyosan jelen voltak az ismerősökről, barátokról, családtagokról készített portrék. Külön csoportot alkotnak azok a bensőséges hangulatú arcképek – festmények, rajzok és rézkarcok egyaránt –, melyeket idős szüleiről, feleségéről Bartóky Melindáról és gyermekeiről, az 1924-ben, illetve 1926-ban született Zsuzsáról és Péterről készített. Külön sorozatot képeznek a kettős portrék, valamint az érzelmmel telt anya-gyermek ábrázolások, intimebb, vagy reprezentatívabb képek, amelyek az 1920-1930-as esztendőik folyamán születtek. Ezeknek a személyes élményekből táplálkozó családi képeknek, az anyaságot felmagasztaló kompozícióknak az egyik legjelentősebb darabjaként készült el 1944-ben az *Any a kislányával* című temperafestmény, mely újra látható a Mű-Terem Galéria aukciós kiállításán.

Szőnyi és a negyvenes évek

Az évtized elején Szőnyi régi vágya teljesült. 1941-ben megbízást kapott a Győr-Nádorvárosi Szent Imre-templom nagyszabású freskódekorációjának elkészítésére. A vallás és a mindennapi élet összekapcsolódását, elválaszthatatlanságát megjelenítő oltárkép nélküli, összefüggő felületre festett alkotás több esztendő alatt, végül 1944-re készült el. A megerőltető munka megrendítette Szőnyi egészségét. Bizonyára a betegség és a lábadozás hosszú időszaka, valamint az 1940-es évek baljós társadalmi és politikai eseményei is hozzájárultak ahhoz, hogy művészete veszített elementáris erejéből. Mindinkább elfordult a világtól, visszavonult a magán-szférába, fogódzót keresve családjában, szűkebb környezetében. Aktívabbá csak a legtragikusabb időszakban vált, a német megszállást követően az üldöztetések és deportálások idején sokan köszönhatték neki az életüket, zsidók és hadi szökevények egyaránt. Baross utcai műtermében, majd az ostrom alatt a pincében hónapokig egész családokat rejtgetett, többeket az általa készített papírokkal látott el, melyekre a pecsétet és a fiktív aláírásokat Péter fia hamisította. A művészt súlyosan érintették Budapest ostromának eseményei, lakása és műterme elpusztult, sok képe megsemmisült, némelyiket a romok alól sikerült kimenteni, de a legnagyobb veszteség számára fiának, Péternek 1945-ben bekövetkezett halála volt.

Egy szimbolikus mű: Anya a kislányával

Szőnyi festőként a háború borzalmaival szemben a szépséget és humanizmust állította szembe. Szép példája ennek az 1943-as *Kerti pad* című alkotása (Szőnyi István Emlékmúzeum, Zebegény), melyen a zebegényi témát a béke és nyugalom szigeteként jelenítette meg. Ezt a képet adta nászajándékba Zsuzsa leányának és Triznya Mátyásnak 1944-ben, házasságkötésük alkalmából. Hasonlóan szimbolikus tartalmat hordoz az *Any a kislányával* című temperafestménye, melynek motívuma elsőként a háború legsötétebb esztendeiben festett győri freskón bukkant fel, kisebb méretű széntanulmányát (56x40 cm) a zebegényi Szőnyi István Múzeum gyűjteményében őrzik. A *Kerti pad* mellett ezt a művet is a negyvenes évtized egyik kulcsképének tekinthetjük: Szőnyi humanizmusát és a szebb jövőbe vetett hitét jelképezi. „Ez a gondolat teszi olyan fontossá egyik legszebb képét: az 1944-ben festett *Any a kislányával* című alkotását” – állapította meg a művészt még személyesen ismerő Végvári Lajos monográfiájában. „A *szükszavú eszközökkel megjelenített folyóparton az anya és leánya tűnnek elénk a guggoló asszony – tekintetében messze kémlelő aggódás – magához szorítja bátor kiállású leányát. Szibillai hangulat hatja át a kékes szürkék és okkerek változatára felépített képet: a jövőért, a gyermeke sorsáért harcolni képes anya mitikus figurájának remek újrafogalmazása ez a kompozíció, a harcok humanizmus hívallása egy sötét korban.” (Végvári 2003. 58.) Képünk záró darabja lett az 1945 előtti anya-gyermek ábrázolásoknak, a kisleány arcvonásaiban a gyermek Zsuzsára ismerhetünk. Aki ebben az időben már húsz esztendő fiatalasszony és új élet előtt áll férje oldalán. Szőnyi alkotását az általános, jelképes mondanivalón túl a szorongó, leánya további sorsáért aggódó, de őt reménnyel szárnyra bocsátó apa lírai vallo-másaként is értelmezhetjük. Az *Any a kislányával* feltehetően a művész haláláig tulajdonában maradt, több más festményhez hasonlóan vásárlás útján került Szőnyi vejének testvéréhez, Triznya Józsefhez. Egyike a legfontosabb és legismertebb kompozícióknak, amely az utóbbi hatvan esztendőben nem hiányozhatott a Magyarországon és külföldön rendezett összefoglaló kiállításokról. Számatalan helyen mint a mester egyik legjelentősebb alkotását értékelték, reprodukálták a Szőnyi-monográfiákban és művészet-történeti összefoglalásokban.*

Zsákovics Ferenc

